

Národní památkový ústav

ústřední pracoviště

Valdštejnské nám. 3
118 01 Praha 1 - Malá Strana
P. O. BOX 84

Telefon: +420-257010111
Fax: +420-257531678
E-mail: up@up.npu.cz

ak. mal. D. Václavík
Liščí Hora, Hajnice 1
544 66 Hajnice

Váš dopis značky/ze dne

Naše značka
5800/2004

Vyřizuje/linka
Mgr. M. Líčeníková

V Praze dne
21.7.200

Stanovisko NPÚ ÚP k Projektu změny přístupové cesty do areálu Braunova Betléma - vybudování Křížové cesty

Na schůzce Odborné komise pro památkovou obnovu národní kulturní památky Betlém v Novém lese u Kuksu dne 23. června 2004 nám byla předána studie Projektu změny přístupové cesty do areálu Braunova Betlému autorů akademického malíře Daniela Václavíka a akademického sochaře Jaroslava Černého. Studie, vzniklá na základě osobní iniciativy autorů, byla přijata odbornou komisí na vědomí jako informace.

Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, který je odborným garantem národní kulturní památky Kuks, Betlém v Novém lese u Kuksu, pokládá za nutné se k předložené studii projektu vyjádřit.

Počátky Křížové cesty s Kalvárií v areálu Nového lesa spadají do roku 1725. Právě události spjaté s její výstavbou, vleklé spory mezi hrabětem Šporkem a jesuity ze Žírče, kteří její výstavbu ze začátku iniciovali, výraznou měrou ovlivnili následující vývoj nejenom areálu Nového lesa, ale ve své podstatě vývoj celého Kukského panství Šporků. Základní kámen Křížové cesty, pro kterou bylo již v září roku 1726 vyhotoveno šest dřevěných soch a tři kříže, byl položen dne 9. července 1731. Krátce po 26. srpnu 1735 byla Kalvárie s kostelíkem a se všemi stanicemi až k Žírči vystavěna. Její průběh je zachycen na Mapě nadačního panství Choustníkovo hradiště z roku 1754 a také na mapě 1. vojenského, tzv. Josefského mapování, z let 1764-1768, (rektifikace z let 1780-1783). K zániku křížové cesty, kaplí a kostelů Nalezení sv. Kříže došlo teprve v době úpadku areálu Nového lesa po roce 1780, kdy zde, v bezprostřední blízkosti sochařských děl M. B. Brauna, byla zahájena těžba místního, vysoce kvalitního pískovce. Křížová cesta se již neobjevuje na mapě 2. vojenského mapování, tzv. Františkova mapování (1819-1858).

Od roku 2003 připravuje ústřední pracoviště Národního památkového ústavu celkovou koncepci rehabilitace, následné údržby a využití areálu Nového lesa u Kuksu. Z tohoto důvodu byla již v říjnu 2003 uspořádána mezioborová pracovní dílna s názvem *Národní kulturní památka Betlém v Novém lese u Kuksu. Cesty a postupy k cíli „Rehabilitaci areálu hraběte Františka Antonína Šporka“*. Následně po ní byla z nejvýznamnějších odborníků, architektů, zahradních architektů a botaniků, historiků umění a technologů sestavena *Odborná komise pro památkovou obnovu národní kulturní památky Betlém v Novém lese u Kuksu*.

Na základě posledního jednání bylo dohodnuto, že v září 2004 Odborná komise pro památkovou obnovu národní kulturní památky Betlém v Novém lese u Kuksu stanoví a předloží definitivní vstupní podmínky pro zadání projektové dokumentace rehabilitace areálu národní kulturní památky Betlém v Novém lese u Kuksu. Je nutné, aby do této celkové koncepce obnovy bylo zahrnuto také území přesahující dnešní hranice národní kulturní památky Betlém v Novém lese u Kuksu. V rámci zpracování umělecko-historické koncepce, na které se budou podílet členové Odborné komise pro památkovou obnovu národní kulturní památky Betlém v Novém lese u Kuksu, budou vyhodnoceny i širší krajinné vztahy a

provázanost s blízkými dominantami, zejména s areálem lázní a hospitalu Kuks, ale také se Stanovicemi (kaple sv. Trojice, poustevna sv. Františka) a s Žírčí (rezidence jezuitů).

Předložená studie Projektů změny přístupové cesty do areálu Braunova Betléma navrhuje změnu trasy původní křížové cesty vybudované v letech 1731-1735. Z pohledu památkové péče se tato myšlenka jeví jako nepřijatelná.

Odůvodnění : Neexistuje žádný oprávněný důvod, proč by se původní trasa (i když dnes zaniklé) křížové cesty měla změnit. Trasa křížové cesty je známá, zachycena na minimálně dvou mapových podkladech z 2. poloviny 18. století. Argumentace, podle které křížovou cestu nemožno obnovit v původní historické trase, protože zanikla před sto lety a dnes je na jejím místě pole několika vlastníků, není na místě. Z mnoha příkladů stačí zmínit řadu barokních kaplí spojujících Prahu se Starou Boleslaví, z nich část dnes stojí uprostřed obdělávaných polí a je zde chráněna.

Křížová cesta (a Kalvárie) v Kuksu, Novém lese, jejichž výstavba plánovaná od roku 1725, významnou měrou ovlivnila vývoj a proměny jak areálu Nového lesa, tak i širšího okolí Kuksu, lázní Kuks, Hubertova údolí, obory Ráj a místa *za Hradištěm v lesích*, má, v případě obnovy, své opodstatnění právě v původní historické trase vyvzdorované hrabětem Šporkem. Ten, aby dosáhl splnění původního slibu žírečských jezuitů neváhal použít všech prostředků, včetně „svolání“ reje čarodějnic a d'áblů na Kalvárské hoře, na filipojakubskou noc dne 30. dubna 1727, jak o tom informují rytiny M. J. Rientze z poloviny roku 1727 a vzpomínky F. Rakovského, pážete hraběte Šporka.

Nově navrhovaná křížová cesta ve zcela odlišné trase by byla v daném prostoru Nového lesa úplným „novotvarem“ bez jakékoliv návaznosti na předcházející historický vývoj, události a „spory“. Byla by kontraproduktivní a ve své podstatě zcela potírající snahu zarputilého hraběte Šporka vybudovat křížovou cestu na onom jednom jediném konkrétním místě, kterou završil nejenom úspěch jejího dokončení v roce 1735, nýbrž i smír s Žírečskými.

Za stávajícího stavu přípravy celkové koncepce rehabilitace areálu národní kulturní památky Betlém v Novém lese u Kuksu si Vám dovoluujeme doporučit vyčkat na vyhotovení konkrétního projektu. Nevylučujeme, že součástí celkového projektu obnovy areálu národní kulturní památky Betlém v Novém lese u Kuksu bude i rehabilitace dnes zaniklé trasy křížové cesty, v původním místě. Domníváme se, že je nyní správnější, s ohledem na samotný areál Nového lesa, podřídit připravovanému projektu veškeré další aktivity směřované jak na území národní kulturní památky, tak i na území ochranného pásma, do něhož studie Projektů změny přístupové cesty do areálu Braunova Betléma přímo zasahuje.

S pozdravem

Národní památkový ústav

ústřední pracoviště

Valdštejnské náměstí č. 3/162

118 01 Praha 1 - Malá Strana ⑦

PhDr. Josef Štulc

hlavní konzervátor

Na vědomí :

➤ Krajský úřad Královéhradeckého kraje, OKPP

➤ MÚ ve Dvoře Králové n. L., odbor kultury a pam. péče, ing. Holubcová

➤ NPÚ ú.o.p. v Pardubicích